

Виявлено суперечності розгортання диференційованого підходу у шкільній галузі України (60–80-ті рр. ХХ ст.):

- між прагненням забезпечити декларований у державі рівний доступ до освіти і суспільно усвідомленою необхідністю поглибленого вивчення окремих навчальних предметів окремими категоріями дітей;

- між прискореним розвитком науки, техніки і технологій і у зв'язку з цим потребою в розширенні змісту шкільної освіти та відсутністю ефективних механізмів реалізації цих змін;

- між можливостями системи шкільної освіти та потребою учнів у розвитку їх індивідуальних здібностей та уподобань;

- між потребами шкільної практики та можливостями педагогічної і психологічної наук у навчально-методичному та педагогічному супроводі розвитку диференціації.

Обґрунтовано, що впровадження курсів за вибором сприяло психолого-педагогічним дослідженням, результати яких стали основою поглиблення диференціації змісту освіти, розбудови профільного навчання: визначення теоретичних принципів відбору й організації факультативних занять; пошук нових структурних форм факультативних занять; здійснення диференціації навчання в старшій ланці середньої школи шляхом розширення факультативів, органічно пов'язаних з профільюючим загальноосвітнім курсом; проблема шкільного посібника для факультативних занять, яка інтегрує позитивне вирішення чотирьох попередніх проблем.

**СЕРЕДНЯ ЗАГАЛЬНООСВІТНЯ ШКОЛА
З ПОГЛИБЛЕНИМ ТЕОРЕТИЧНИМ І ПРАКТИЧНИМ
ВИВЧЕННЯМ ОКРЕМИХ НАВЧАЛЬНИХ ПРЕДМЕТІВ
ЯК СКЛАДОВА СИСТЕМИ НАРОДНОЇ ОСВІТИ
В УРСР (1966–1980 РР.)**

Н. Б. Антонець, к. пед. н.

Школи (класи) з поглибленим теоретичним і практичним вивченням окремих навчальних предметів почали відкриватися в Українській РСР відповідно до Постанови ЦК КПРС і Ради Міністрів СРСР «Про заходи дальшого поліпшення роботи середньої

загальноосвітньої школи» (1966 р.), у якій говорилось про можливість мати деяку кількість середніх шкіл і класів, де учні 9–10 (11) класів будуть поглиблено вивчати математику, фізику, хімію, біологію, гуманітарні та інші предмети.

У 1974 р. Міністерство освіти УРСР затвердило Положення про школи і класи з поглибленим теоретичним і практичним вивченням окремих навчальних предметів, яке відповідало Типовому положенню, розробленому Міністерством освіти СРСР. Згідно з документом, до кола головних завдань цього типу шкіл входило: 1) забезпечити учням поглиблене оволодіння знаннями і навичками з обраних навчальних дисциплін (гуманітарного і природничо-математичного профілів); 2) створити умови для розвитку творчих здібностей школярів відповідно до їхніх інтересів і нахилів; 3) сприяти свідомому вибору вихованцями майбутньої професії. Школи з поглибленим теоретичним і практичним вивченням окремих навчальних предметів відкривалися у складі 9–10 (11) класів. Прийом учнів проводився з урахуванням оцінок у свідоцтві про закінчення восьмирічної школи та на підставі співбесіди. Проведення будь-яких екзаменів не допускалося. Викладання предметів, що вивчалися поглиблено, проводилося за навчальними програмами, які створювалися відповідно до спеціально розроблених типових програм і затверджувалися Міністерством освіти УРСР. Усі інші дисципліни вивчалися за чинними програмами загальноосвітньої школи, скорочення часу на їх опанування не допускалося.

У 1986 р. Міністерство освіти УРСР затвердило нове Положення про школи (класи) з поглибленим теоретичним і практичним вивченням навчальних предметів. Згідно з документом, з ініціативи педагогічної ради школи для поглибленого вивчення предметів могли обиратися 8–11, 9–11 або 10–11 класи. При цьому виділялося два ступені складності: якщо у 8–9 класах навчання здійснювалося переважно за підручниками масових шкіл з використанням додаткової літератури, що дозволяло розширити зміст курсу та посилити його прикладну спрямованість, то в 10–11 класах використовувалися вже спеціальні підручники, навчальний матеріал відрізнявся підвищеною складністю, значна увага приді-

лялася творчим завданням. На кінець 1980-х рр. у мережу таких навчальних закладів входило 1 507 шкіл із поглибленим вивченням філологічних, 1 244 – фізико-математичних, 1 580 – художньо-естетичних, 542 – природничих дисциплін (деякі з цих шкіл вводили вивчення профільних предметів із 7-го класу).

ПІДГОТОВЧІ КЛАСИ ЯК ФОРМА ПЕРЕДШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ В РАДЯНСЬКУ ДОБУ: ОСНОВНІ ПЕРІОДИ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Т. Л. Гавриленко, к. пед. н.

Ретроспективний аналіз розвитку підготовчих класів як форми передшкільної освіти в Україні у радянську добу з урахуванням суспільно-політичних, соціально-економічних і педагогічних чинників дав змогу визначити його основні періоди та окреслити характерні тенденції кожного з них.

I період (початок 20-х – 30-ті рр. ХХ ст.) – організація та стрімке поширення, особливо в 30-х рр. (охоплювали більше 100 тис. дітей щорічно), підготовчих, або нульових, груп (з 1934 р. – класів) в УСРР з метою підготовки дітей семи-восьми років до навчання у школі та створення підґрунтя для зниження вікової межі початку вступу до школи; визначення у нормативних документах організаційно-змістових засад їх діяльності. Наприкінці 1930-х рр. підготовчі класи були закриті. У зв'язку із загрозою війни припинилися видатки на їх утримання.

II період (кінець 40-х – початок 70-х рр. ХХ ст.) – відновлення та функціонування підготовчих класів як форми передшкільної освіти для дітей національних меншин переважно в Ізмаїльській (з 1954 р. – Одеській) області як полінаціональному регіоні; охоплення ними незначної кількості майбутніх першокласників (у 60-х рр. – близько 4 тис. дітей щорічно) в основному у сільській місцевості; концентрування уваги у пропедевтичній роботі на опануванні дітьми російською, рідше – українською мовою, якою у подальшому здобувалася початкова освіта; створення програм і навчальних посібників для навчання дітей національних меншин, зокрема гагаузів, у підготовчих класах; поява оригінальної